

Eila Iisalo**Jouko Jalonen****Tuula Manner****Heikki Pälve****Matti Salo**

Professori Matti Vapaavuori 1928–2019

► Turun yliopiston anestesiologian emeritusprofessori Matti Vapaavuori kuoli 90-vuotiaana lyhyen sairaalahoitojakson jälkeen 23.1.2019. Hän syntyi 22.5.1928 Tampereella, valmistui ylioppilaaksi 1947 Helsingissä ja lääketieteen lisensiaatiksi Helsingin yliopistosta 1954.

Matti Vapaavuoren mielenkiinto suuntautui jo hänen nuorena lääkäriä ollessaan fysiologiaan ja homeostaasiin, joita hän piti tärkeinä perustieteinä ja joita hän myöhemmin opetuksessaan korosti. Erityisesti hengityksen fysiologia oli hänestä kiehtovaa, mikä johti väitöskirjaan aiheesta vuonna 1962. Matti Vapaavuori tuli Helsingistä Turkuun sydänleikkauksia valmistelemaan työryhmään, joka teki fysiologian laitoksen Sydäntutkimusasemalla kymmeniä koirakokeita, joissa harjoiteltiin silloin hyvin monimutkaisen sydänkeuhkokoneen käyttöä. Suomen ensimmäinen avosydänleikkaus suoritettiin vuonna 1960 Turussa Matti Vapaavuoren vastatessa potilaan anestesiasta.

Matti Vapaavuori oli monella tavoin uranuurtaja Suomen anestesiologian historiassa. Hän oli ensimmäinen Suomessa koulutettu anestesiaerikoislääkäri (1958) ja myös ensimmäinen anestesiologian professori. Hän ryhtyi hoitamaan Turun yliopistoon perustettua professuuria syksyllä 1969. Matti Vapaavuoren elämäntyön ydin oli anestesiologian kehittäminen sekä oppiaineen

koulutuksen että alan kliinisen työn arvostuksen ja resurssoinnin osalta. Yhdessä kollegojensa Tapani Tammiston ja Arno Hollmenin kanssa he muodostivat ”professorikollegion”, joka hyvin tiiviissä yhteistyössä suunnitteli Suomen anestesiologian perustuksia. Yhteistyöstä syntyi myös elämän loppuun saakka jatkunut ystävyys kolmikon ja heidän perheidensä välille.

Matti Vapaavuoren 22-vuotisen professoriuran (1969–1991) aikana Turusta valmistui 75 anestesiaerikoislääkäriä ja 24 anestesiologian alan väitöskirjaa ja 11 lääkäriä sai dosentuurin.

Yliopistoviran ohessa Matti Vapaavuorella oli vahva ote hallintoon. Hän loi hyvät yhteydet sairaalan johtoon ja muiden spesialiteettien välille siten, että anestesiologiasta tuli arvostettu oma erikoisalansa. Hän joutui taistelemaan yhtenäisen anestesiayksikön puolesta, mutta pystyi torjumaan ehdotuksen perustaa kullekin klinikalle omat anestesiaerikoislääkärin virat. Hän oli vankkumaton verkosto- ja matriisiorganisaation kannattaja. Neuvottelu- ja organisaatiotaitojensa avulla hän pystyi myös hankkimaan kasvavan toiminnan edellyttämät henkilöstöresurssit ja välineistön. Matti Vapaavuori toimi Tyksin anestesiaerikoislääkärinä 1959–1991 ja koko sairaalan johtajalääkärinä 1987–1989.

Matti Vapaavuori oli erinomainen esimies, joka arvosti, kunnioitti

ja kannusti kaikkia työntekijöitä tasapuolisesti. Vuodesta 1974 alkaen klinikassa vietettiin ”Matin päiviä”, joissa Matti piti useimmiten tulevaisuudentutkimusta sivuavan esitelmän. Hänen kiinnostuksensa anestesiaklinikkaan jatkui viimeisiin elinvuosiiin asti: Matilla oli tapana silloin tällöin kutsua avainhenkilöitä luokseen iltapäiväkahville, jonka ohessa käytiin yksityiskohtaisesti läpi yksikön suorituksia, toimintalukuja ja henkilöstöasioita. Keskustelun lomassa hän aina välillä huikkasi vaimolleen Liljalle, että ”paina nyt nämä luvut muistiin, minä kysyn niitä taas uudestaan huomenna”. Hän nautti suuresti kuullessaan klinikan kasvusta ja toiminnan lisääntymisestä. Eläkkeellä ollessaan hän piti säännöllisesti yhteyttä monivuotiseen läheiseen työpariinsa, hallintoylilääkäri Matti Saloon ja muihin läheisimpiin työtovereihinsa.

Kaikessa toiminnassa Matti Vapaavuori korosti monialaisuutta ja ryhmän yhteistyötä, mikä ei ollut 1960- ja 1970-luvuilla itsestään selvää. Yhteistyötä tarvittiin mm. tutkimustoiminnan organisaatiossa klinikoiden ja teoreettisten laitosten välillä. Yhteistyön merkitystä hänen arvomaailmassaan kuvaa se, miten Matti Vapaavuori aikoinaan halusi muotokuvaansa taustalle keskustelemaan ryhmän. Hän kannusti alaisiaan keskustelemaan ja väittelemään ja sanoi monesti – huumorin pilke silmässä – että keskusteluun tarvitaan

kolme: väittelijä, vastaväittäjä ja kustos!

Matti Vapaavuoren luonteenomaisin piirre oli hänen sammumaton tiedonjano ja valtava omaksumiskyky. Hän oli kiinnostunut kaikesta uudesta ja luki valtavasti, mutta myös kuuli muiden kokemuksia ja mielipiteitä. Koulutusmatkalta palatessa piti valmistautua hänen kysymyksiinsä: ”Mitkä olivat kolme tärkeintä asiaa, jotka opit?” Hänen erityisiä kiinnostuksen aiheita olivat tulevaisuudentutkimus ja tietotekniikka. Lukemansa perusteella hän osasi jo varhain ennustaa, paitsi tietotekniikan valtavan läpimurron,

myös siitä polveutuvat sovellukset. Hän kertoi 80-luvulla, miten tulevaisuudessa olemme maailmanlaajuisesti yhteydessä tietoliikenneverkon kautta ja miten käytännön toimintoja voidaan hoitaa kotoa käsin verkon välityksellä – aikanaan epäuskottavilta kuulostaneita ajatuksia, jotka toteutuivat nopeammin kuin ehkä Mattikaan osasi haaveilla.

Tulevaisuudentutkimuksen lisäksi Matti Vapaavuoren harrastukset kohdistuivat laajalti pelastustyöhön ja ensihoitoon. Hän osallistui mm. SPR:n, Turun Vapaaehtoisen Pelastuspalvelun ja Maanpuolustuksen tieteellisen neuvottelukunnan, Varsinais-Suomen

Partiotoiminnan Tukisäätiön sekä Tulevaisuuden tutkimuksen seuran toimintaan. Hänelle myönnettiin Suomen Valkoisen Ruusun I luokan ritarimerkki ja hän oli usean yhdistyksen kunniajäsen. SAY:n johtokunnassa Matti toimi 1957–1964 ja sen puheenjohtajana 1965.

Matin elämän tärkeä tuki oli hänen perheensä. Onnellinen lähes 65 vuotta kestänyt avioliitto sairaanhoitaja Lilja Vapaavuoren kanssa päättyi, kun puolisoit nukuivat pois vain hieman yli viikon välein. Vanhempia ja isovanhempia jäivät kaipaamaan lapset Kirsti, Leena ja Pekka perheineen. ■